

Limbi analitice vs sintetice

Autor: Ludmila Ungureanu

Studiul de față ne ajută să înțelegem unele particularități structurale ale limbilor sintetice vs analitice prin prisma construirii verbului în limba franceză și în limba română, materialul factologic fiind spicuit din limbajul specializat în domeniul gastronomiei franceze.

Vom porni, în studiul de față, de la ideea că limbile existente sunt clasificate în funcție de morfologia lor, adică de felul în care își formează cuvintele. Afirmatia potrivit căreia o limbă este pur analitică sau sintetică poate fi contestată. Am prefera, mai curând, să vorbim despre o tendință mai pronunțată a caracterului analitic sau sintetic al unei limbi.

Amintim, în acest context, că teoria lingvistică vorbește despre existența a două mari grupuri de limbi: izolante sau analitice și flexionale sau sintetice [1, 2].

În **limbile analitice** modificările morfologice sunt puțin numeroase dacă nu chiar inexistente, iar categoriile gramaticale sunt definite de ordinea cuvintelor (ex. inversia verbului și a subiectului în frazele interogative) sau prin introducerea cuvintelor suplimentare (ex. *quelques* sau *nombreux* în loc de flexiunea pluralului (-s în franceză sau în engleză). Astfel, semnificația lexicală este separată de cea gramaticală în felul următor: semnificația lexicală este exprimată cu ajutorul cuvintelor pline, pe când cea gramaticală cu ajutorul cuvintelor funcționale (articole, pronume, conjuncții, verbe auxiliare, etc.), a ordinii cuvintelor și prin intermediul intonației. În consecință, contextul și sintaxa sunt mai importante decât morfologia. Drept model clasic de limbă analitică pot servi unele limbi extrem - orientale precum chineza și vietnameza, tot în această categorie fiind plasate franceza, româna, bulgara, daneza, hindusa.

Ordinea cuvintelor este importantă pentru limbile analitice, pentru limbile sintetice aceasta fiind neesențială. În franceză trebuie să păstrăm ordinea cuvintelor substantiv-verb-complement, pe când în rusă acest lucru nu este obligatoriu.

În **limbile flexionale (sintetice)** cuvintele sunt formate de la o rădăcină, la care aderă un oarecare număr de morfeme suplimentare. Acestea din urmă sunt mai mult ori mai puțin ușor de deosebit de rădăcină, întrucât pot fuziona cu aceasta sau fuzionează între ele însele sau pot impune rădăcinii unele modificări fonetice. În limbile sintetice sensul gramatical se exprimă cu ajutorul terminației, afixelor, alternanțelor (schimbarea de sunet). Ordinea cuvintelor este aici mai puțin importantă decât în limbile analitice, deoarece cuvintele individuale comportă mai multe semnificații. Așadar, într-o limbă flexională morfologia este mai importantă decât sintaxa. Rusa, germana, poloneza, ceha, bielorusa, ucraineana fac parte din grupul limbilor sintetice.

Iată un simplu exemplu care ar ilustra cele enunțate mai sus:

Student (imenitelinîi padej) – *studenta* (roditelinîi padej) – *studentu* (datelinîi padej) (ru.)

Un étudiant – de l'étudiant – à l'étudiant (fr .)

Așadar, observăm că în rusă se modifică sfârșitul cuvântului și implicit sensul acestuia. În franceză este nevoie de cuvinte funcționale (prepozițiile *de, à*) pentru a atribui cuvântului același sens ca în limba rusă.

Să ne referim în continuare, la potențialul limbii române. Observațiile noastre denotă faptul că într-un șir de cazuri aceasta din urmă nu oferă un echivalent direct al termenului francez, recurgând la sintagmă, deși varianta contrarie ar fi una mult mai agreată. De ce se întâmplă acest lucru în cazul în care ambele limbi sunt preponderent analitice? În căutarea răspunsului la această interogare recurentă vom încerca să ilustrăm tendința de apropiere a analiticului și sinteticului în cadrul aceleiași limbi, în încercarea de a demonstra că aceste două manifestări lingvistice pot coexista în cadrul uneia și aceleiași limbi.

Așadar, constatăm o putere derivațională sporită în arealul limbii franceze, această prolificitate datorându-se nu neapărat existenței unui număr superior de morfeme, ci mai curând capacității de deschidere a limbii franceze către crearea unor noi cuvinte prin metode rudimentare cu forme succinte, ușor de memorizat și de rostit, exact în tendința timpurilor pe care le trăim.

Partea practică a acestui studiu constă în relevarea acestei tendințe în baza observării limbajului unei publicații din domeniul gastronomiei, și anume *Ma cuisine des fruits et des legumes*, Larousse 2005, 160 p., a cărui autor este Lagandré B [3].

Așadar, în șirul denumirilor de operații culinare, evocate de autor, întâlnim termeni creați prin derivare afixală. Niciunul din acești termeni nu își găsește un echivalent direct în limba română, analitică și ea, de altfel, ci este exprimat de fiecare dată printr-o parafrază. Să urmărim exemplele de mai jos și traducerea în limba română a termenului:

-équeuter des fraises = a înlătura cozile de la fructe;

-dénoyauter des cerises, des prunes, des olives = a scoate sâmburii;

-épépiner des tomates, du raisin = a scoate sâmburii din unele fructe, legume;

-citronner des topinambours = a adăuga suc de lămâie unui preparat;

-chemiser le fond, les parois d'un moule avec des tranches d'aubergine grillées = a acoperi suprafața unei forme sau tăvi;

-pocher des legumes = a prepara în lichid fierbinte.

În baza celor evocate, putem concluziona următoarele: în crearea verbului specializat în gastronomie, limba franceză manifestă o tendință preponderent sintetică. Grație acesteia, terminologia este una dinamică, ușor memorabilă și foarte clară. În limba română, spre regretul nostru, formele sunt mai încărcate, ne exprimăm cu ajutorul parafrazei, tendința lingvistică fiind una analitică.

Bibliografie/sitografie:

1. <http://dexonline.ro/definitie/sintetic>
2. <HTTPS://FERULANG.WORDPRESS.COM/2014/09/21/SYNTHE TIQUES-ANALYTIQUES/>
3. Lagandré B., *Ma cuisine des fruits et des légumes*, Larousse 2005, 160 p.
4. *Le Nouveau Petit Robert, Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française* sous la dir. de J. Rey-Debove et A. Rey, 1993, Paris.
5. *Dicționar francez-român*, E. Gorunescu, Teora, 2008.